

Lodderne - de første rækkehuse i Brøndbyerne

Lars Ellgaard · Saturday, June 19th, 1943

Brøndbyvestervejs små sideveje med navne som Skolelodden og Tingmandslodden rummer den første rækkehus-bebyggelse i Brøndby.

Før 2. Verdenskrig var Brøndbyerne stadig "ude på landet". Kommunen havde omkring 2.600 indbyggere i alt, og hovedparten af arealet var optaget af landbrug og gartneri.

Fra Brøndbyøster og Brøndbyvester var gårde og huse efterhånden flyttet ud, men de fleste boede stadig i de gamle landsbyer.

To steder i Brøndby var der dog sat en udvikling i gang. Ved Brøndby Strand havde mange københavnere fået smag for bademulighederne ved Køge Bugt og de landlige omgivelser, og bygget sommerhuse langs Gammel Køge Landevej. Helt ude mod vest var kvarteret Vesterled, skudt op siden 1920, men her lå endnu flest kolonihave- og sommerhuse. Enkelte andre steder var der bygget private villaer, men endnu havde Brøndbyerne ikke fået sociale boligbyggerier eller rækkehusbebyggelser.

Omkring Brøndbyvester var det kun langs Kirkebjerg Allé, at ny bebyggelse bredte sig. Vejen gik fra Glostrup mod syd, og endte ved Kirkebjerggård, en større ejendom, der lå hvor Kirkebjerg Torv ligger i dag. Området langs Brøndbyvestervej var præget af gartnerier.

Brøndby begynder at vokse

Det politiske styre i kommunen var frem til slutningen af 1930'erne helt domineret af landmænd og gartnere. De var ikke interesserede i at gøre Brøndbyerne til en forstadskommune, men netop bevare de åbne arealer som landsbrugsjord. Ved sognerådsvalget i 1937 vandt Socialdemokraterne imidlertid flertallet, og under sognerådsformand Frederik Christensens ledelse skiftede også indstillingen til byudvikling. Socialdemokratiet havde på landsplan i 1930'erne udformet en boligpolitik, der lagde stor vægt på opførelse af billige, almennyttige boliger.

Samtidig stod det klart, at Brøndby ikke i længden kunne holde sig udenfor den byudvikling, der fandt sted i det storkøbenhavnske område. I nabokommunerne, Glostrup, Hvidovre og Rødovre, var der i 1930'erne opført en del større byggerier, både i form af villaer og rækkehuse, men også etagebyggeri. Før eller senere måtte også Brøndbyerne være parat til at indtage rollen som forstadskommune.

Boligmanglen var stor under krigen, og mange steder i forstæderne lå der byggeprojekter klar til at blive sat i gang, så snart krigen var ovre. Også i

Brøndbyvester var der blevet lagt planer.

Kirkebjerg

Der var ikke i Brøndbyerne nogen byudviklingsplan, der foreskrev hvor et fremtidigt boligbyggeri skulle ligge, så placeringen blev i første omgang afhængig af tilfældighedernes spil. En blikkenslagermester Haagerup havde i 1939 købt Kirkebjerggård, der lå mellem Brøndbyvester landsby og Glostrup. Gårdens jord lå op til Kirkebjerg Allé, der førte direkte op til Glostrup station, så arealet var velbeliggende og godt egnet til boligbyggeri. Haagerup havde oprindeligt udarbejdet et byggeprojekt baseret på villaer, men det kom aldrig i gang, formentlig p.gr.a. af materialemanglen under krigen.

Sognerådet så nu en mulighed for i stedet at opføre et etagebyggeri på Kirkebjerggårds jord. Der blev stiftet et lokalt boligselskab, Brøndbyernes Kommunes Boligselskab, som var det første i Brøndby.

I 1945 stod første afsnit af Kirkebjergbebyggelsen færdig, og frem til 1950 opførtes ialt 452 lejligheder i etageejendomme og rækkehuse. Byggeriet havde forholdsvis små lejligheder. I det første byggeafsnit var to tredjedele af lejlighederne på to værelser. Man forventede, at de ville blive beboet af nygifte, der ikke havde råd til at betale den højere husleje, som en større lejlighed ville koste. En to-værelses lejlighed med spisekøkken på i alt 60 m² kostede 110 kr. om måneden, og der skulle betales et indskud på 950 kr.

De markante, røde etageejendomme lå op til de åbne marker, og kunne ses vidt omkring. Sammen med de nye fabriksbygninger, der lidt efter lidt skød op nord for Park Alle, dannede de et nyt og anderledes billede af Brøndbyvester. Hvor den nyanlagte Park Alle krydsede Kirkebjerg Alle, blev der bygget et butikstov med 15 forretninger.

Brøndbys første rækkehuse

Der var dog også andre byggeplaner i Brøndby, mens krigen stod på. Ved Brøndby Strand solgte fisker Lyreskov en del af sin jord til udstykning, og det blev til Pilevangen. Ved Brøndbyøster landsby stod rækkehusene på Hyldeager færdig i 1945.

Men det var nord for Brøndbyvester, at Brøndbys første rækkehusbebyggelse blev opført. Omtrent samtidig med, at Kirkebjergbebyggelsen blev sat i værk, tog Brøndbyernes Kommune initiativ til et mindre byggeri i den nordlige del af Brøndbyvester-området. Kommunen ejede et stykke jord nord for Brøndbyvestervej, helt oppe ved grænsen til Glostrup Kommune. Det var et stykke af landsbyens gamle fællesjord, som siden slutningen af 1700-tallet havde været udlagt til små jordlodder, til brug for læreren ved Brøndbyvester Skole og for byens tingmand, dvs. den person som havde til opgave at repræsentere Brøndbyerne på herredstinget.

Endnu i 1930'erne var jorden ejet af Brøndbyvesters bønder i fællesskab, men dog forpagtet ud. Ordningen var åbenbart ikke helt på det rene juridisk set, for man måtte i 1940 gennem en retssag, for at få bekræftet, at jorden faktisk stadig var bøndernes fælles ejendom. For hver enkelt af dem var det dog kun et ubetydeligt beløb, lodderne

kunne kaste af sig, og der var derfor enighed om at sælge arealet til kommunen.

Det var gårdejer A.C.Andersen på Nordgården i Brøndbyvester, der siden 1934 havde forpagtet arealet for en pris af 40½ tønde byg årligt – som han dog fik lov at betale i de tilsvarende værdi i penge. Nu opsagde kommunen kontrakten.

Dermed kunne sognerådet realisere en idé om at opføre en rækkehusbebyggelse på stedet. Kommunen kunne, ligesom i Kirkebjergbebyggelsen, ikke selv stå for byggeriet, men solgte umiddelbart efter jorden videre til et ejendomsselskab, der var interesseret i at stå for bebyggelsen.

Kædehusene ved Brøndbyvestervej

Selskabet, der var oprettet til lejligheden, hed Ejendomsaktieselskabet Kædehusene ved Brøndbyvestervej og ejet af Landsretssagfører Leo Dannin. Han udarbejdede et byggeprojekt med 28 huse på den vestlige del af området. Den østlige del blev solgt til gårdejeren på Vibeholm i Brøndbyøster, og man fik dermed penge i kommunekassen, bl.a. til brug for finansiering af Brøndby Strandskole, der var under opførelse.

Projektet blev til i tæt samarbejde med kommunens ingeniørkontor, der lavede planen for udstykningen. Dannin engagerede arkitekten Eske Kristensen til at tegne husene. Det var en betingelse fra kommunens side, at husene blev opført i mursten med tegltag. Man ville undgå et byggeri med et alt for spartansk udseende.

Et hus til 18.000 kr

For at udnytte grunden optimalt, lod Eske Kristensen husene bygge som kædehuse, hvor hver bolig er hægtet på nabohuset med en mellembygning, der rummer toilet, bryggers og cykelskur. Selve boligen består af køkken, opholdsstue og to værelser. Desuden er der en spisestue, som også fra arkitektens side var beregnet til legeplads for børnene, så "husmoderen er fri for at have børnene løbende om sig i køkkenet, men alligevel har overblik over dem", som det hed i en beskrivelse af husene.

Til hver bolig hører en lille have, hvis størrelse var disponeret så det var muligt at dyrke grøntsager til familiens eget forbrug.

Mellem husrækkerne blev anlagt blinde veje. De var smalle, og to af dem kun anlagt som gangstier, for ikke at pålægge hver husejer for store udgifter til vejanlægget.

Ideen med kædehusene var at skabe billige boliger, beregnet for familier med børn. Husene kom imidlertid til at koste omkring 18.000 kr., hvad der var forholdsvis dyrt, så det var fortrinsvis folk i faste stillinger, tjenestemænd, forretningsdrivene o.lign., der havde råd til at købe husene. En faglært arbejder tjente dengang typisk 3,00 kr. i timen.

Hvert hus var på 84m² og havde 2 værelser og ét kammer. Grunden var ca. 480m². Opvarmningen foregik med petroleumsfyr, men der var ikke rindende, varmt vand. Det er der naturligvis kommet siden, og i mange af husene er der indrettet badeværelse i det tidligere fyrrum.

Køkkenerne var forsynet med gaskomfur, men efter 1962, hvor Glostrup Kommune ikke længere leverede gas, måtte beboerne enten klare sig med flaskegas, eller skifte til elkomfur.

Det indhak, som mellembygningerne danner ud mod havesiden, var fra starten udnyttet til en lille, overdækket terrasse. Mange beboere inddrog imidlertid dette areal til boligen, ved at lave en lukket havestue i stedet for.

Finansieringen af kædehusene forgik ved hjælp af et statsgaranteret lån. Siden 1938 havde der været mulighed for, at der til byggeri af boliger kunne optages statslån på gunstige vilkår. Betingelsen var, at opførelsen af huset kun måtte koste 15.000 kr. Håndværkerudgifterne var kalkuleret til ialt ca. 14.000 kr. Grunden kostede pr. hus 2.000 kr. Sammen med udgifterne til arkitekt, elinstallationer, malerarbejde m.m. kom prisen pr. hus op på ca. 17.500 kr.

Arkitekten

Arkitekten **Svenn Eske Kristensen** var én af mellemkrigs- og efterkrigsårenes førende arkitekter indenfor boligbyggeriet. Han medvirkede i flere tilfælde til at forny den almennyttige bolig. Sammen med sin lærermester fra Kunstakademiet, Kay Fisker, tegnede han i begyndelsen af 1940'erne Dronningegården i København, som blev opført efter saneringen i Adelgade/Borgergadekvarteret.

Et af hans hovedværker er Bredalsparken i Hvidovre, der satte nye standarder for etagebyggeriet, og i samme kommune opførtes først i 1950'erne en bebyggelse ved Engstrands Alle, der var et af de første byggerier, der gjorde brug af industrialiserede byggeteknikker. I midten af 1950'erne indgik Eske Kristensen i den gruppe af arkitekter, der stod bag den omfattende bebyggelse Milestedet og Nygårdsparken i hhv. Rødovre og Brøndby Kommuner.

Desuden tegnede han fra 1957 og frem Brøndbyernes Rådhus. Eske Kristensen er én af de arkitekter, der har sat sit præg på Københavns forstæder. Hans byggerier er gode eksempler på, hvordan den funktionalistiske bølge i den europæiske arkitektur kunne omplantes til danske forhold. Han gjorde en stor indsats for at billiggøre boligbyggeriet og blev en af de første herhjemme, der eksperimenterede med elementbyggeri. Næsten samtidig med at han tegnede kædehusene i Brøndbyvester, stod han for en tilsvarende bebyggelse på Skjoldagervej i Gentofte. Disse er dog i to etager og har boliger på 4-5 rum.

De første beboere

I 1943 gik salget igang. 5. juni flyttede de første beboere ind i bebyggelsen. Det var Børge Benthien og hans familie, der havde købt huset på Skolelodden 3. De nye beboere i Lodderne var en blandet flok, for både arbejdsmænd, håndværkere og tjenestemænd var blandt indflytterne.

Fælles for dem var dog, at de havde formået at skaffe pengene til de relativt dyre huse. Én af de første beboere på Degnelodden har fortalt, at pengene til udbetalingen på 3.000 kr. havde hun fået i bryllupsgave. Det månedlige afdrag var på 100 kr., hvad der

var noget mere end man typisk gav for en lejlighed i København.

Det gik ikke helt så nemt at få de 28 huse solgt, som man havde forventet, og de første år måtte nogle af dem lejes ud. I januar 1944 var 9 huse solgt, mens 13 foreløbig var lejet ud, og lejerne fik en forkøbsret, så de kunne købe deres bolig på et senere tidspunkt. De sidste huse kunne først sælges omkring 1950 og prisen var da steget til ca. 25.000 kr. De huse der ikke umiddelbart kunne sælges blev forsøgt udlejet, men kommunen brugte også nogle huse til husvilde i en periode. I krigens tid boede der bl.a. de berygtede tyske medløbere fra Schalburgkorpset, som efter sigende kunne finde på at skyde vildt om sig i bebyggelsen.

Næsten som på landet

De nye beboere i kædehusene kunne godt føle, at de var kommet på landet.

Der var helt åbent omkring bebyggelsen, og børnene kunne lege i kornet på de nærliggende marker. På Tingmandslodden grænsede haverne direkte op til markerne, hvor køerne fra gården Vibeholm græssede. Og da der endnu ikke var plantet hække, kunne køerne ikke altid stå for fristelsen for at smage på de nyplantede grøntsager i villahaverne.

Arealet, hvor bebyggelsen ligger, skråner ned mod Hvissinge Å, der danner skellet mod Glostrup Kommune mod nord. Ned mod åen blev anlagt et lille grønt område, der bl.a. skulle fungere som legeplads for de børn, man forventede ville komme til at bo i bebyggelsen. Børnene legede endda sommetider i selve åen, som dog ikke havde det reneste vand. Så nogengange måtte børnene i bad og deres tøj vaskes, når de kom hjem fra en tur i åen.

Øst for Tingmandslodden var der en lille bro, hvor man kunne gå over til området ved Søndervangsvej. Det grønne område groede imidlertid til, og blev med tiden inddraget og lagt til de tilgrænsende ejendommers haver.

Ismejeriet

Indkøbsmuligheder var der ikke mange af omkring Lodderne. Butikstorvet ved Kirkebjergbebyggelsen blev først etableret omkring 1948, så skulle man handle, måtte man enten ned til Brøndbyvester landsby eller til Glostrup.

Det første hus på Skolelodden blev derfor forsynet med en lille tilbygning, hvor der blev indrettet et brødudsalg og ismejeri. Her åbnede fru Norrild sin lille butik, der kunne dække kvarterets behov for frisk mælk og nybagt brød. Her var installeret telefon, så hvis man ringede til Glostrup 791, kunne man få mælken bragt ud. Fra 1949 blev mejeriet drevet af fru Fugl, under navnet "Grænsen". Mejeriet var sidst ejet af familien Dencher fra 1953 til 1963, hvorefter det lukkede.

Den østlige del af lodderne

I Ekse Kristensens oprindelige plan skulle hele bebyggelsen rumme 52 huse, men kun

28 blev opført i første omgang. Økonomien rakte øjensynligt ikke umiddelbart til at fuldføre projektet.

I 1948 viste et andet konsortium, dannet af arkitekterne Møller og Benthien, sig interesseret i at bygge flere kædehuse på det arealet øst for Tingmandslodden, som kommunen stadig ejede. I de følgende år havde flere forskellige bygherrer kig på jorden, men kommunen ønsker foreløbig ikke at sælge.

Først i 1953 går man i realitetsforhandlinger med de to sagførere Chr. Frederiksen og Gunnar Eiland. Det var de to, der stod bag byggeriet af etageejendommene ved Tranevænget, som skød op først i 1950'erne. Mens Tranehaven blev bygget, lejede entreprenørerne en del af arealet øst for Tingmandslodden til oplagring af fyldjord.

Der gik dog yderligere et par år, inden der kom skred i sagen. Først i 1955 blev "Ejendomsaktieselskabet af 22. august 1955" dannet. Selskabet, som var ejet af Frederiksen og Eiland, købte grunden for 90.000 kr. Kommunen brugte bl.a. pengene til at købe Engtoftegård i Brøndbyvester.

Arkitekt Skole Overgaard udarbejdede en bebyggelsesplan for området, der fik plads til 27 rækkehuse. på Ringerlodden, Priorlodden og Bispelodden. Husene tegnes af arkitekt Thorvald Dreyer, der også havde tegnet etageejendommene i Tranevænget.

Skoleloddens Grundejerforening

Som et led i betingelserne for byggeriet, skulle der oprettes en grundejerforening for beboerne på Skolelodden, Degnelodden, Præstelodden og Tingmandslodden. Foreningen blev stiftet ved et møde den 13. december 1944.

Som en af de første opgaver foreningen tog fat på, var at klage over visse mangler ved husene. F.eks. var der nogle steder fugtproblemer.

Også vedligeholdelsen af det grønne område bag bebyggelsen diskuteredes. Det kom som en overraskelse for beboerne, at kommunen tog sig betalt for at holde arealet vedlige.

Den nærliggende virksomhed, Nordiske Kabel- og Traadfabrikken gav indimellem gener for beboerne, og på en generalforsamling fremviste en husmoder en plettet skjorte, der åbenbart var beskadiget af røg fra fabrikkens skorstene. Gennem en henvendelse til kommunens sundhedskommission, lykkedes det faktisk at få NKT til at begrænse røgplagerne.

Mange beboere opførte udstuer, og foreningen på kommunens foranledning påtog foreningen sig ansvaret for, at disse tilbygninger var lovligt opført. Meget passende boede der en arkitekt i ét af kædehusene, og han udarbejdede tegninger til udestuerne.

Grundejerforeningen blev med tiden arrangør af forskellige sammenkomster for beboerne. F.eks. holdtes der fastelavn for børnene og ind i mellem også en vejfest. På det mere praktiske plan anskaffede grundejerforeningen en fælles trillebør og plæneklipper.

Foreningen arbejdede dog også som interesseorganisation overfor myndighederne. Man arbejdede i de første år på at få etableret gadebelysning,

Historien bag loddernes navne

Navnene på bebyggelsens veje har dels oprindelse i områdets historie, dels frit opfundne. Skolelodden og Tingmandslodden henviser til, at skolelæreren i Brøndbyvester som en del af sin løn havde rådighed over en jordlod på syv tønder land i nord for vejen fra Glostrup til Brøndbyvester. Det samme havde byens tingmand, altså den person man valgte til at repræsentere sig ved herredstinget. Ved navngivningen har man hentet inspiration i disse to autentiske navne, og opkaldt de andre sideveje efter kirkelige embedsbetegnelser: ringer, bisp og prior. Navnet på Priorlodden er endda dobbelttydigt, idet en prior var klosterforstander, men samtidig navnet på grundlæggeren af den nærliggende virksomhed NKT. Så måske har kabelfabrikken, der bidrog med halvdelen af udgiften til netop denne vejs anlæggelse, fået sat et diskret minde i vejnavnet!

Lodderne i dag

Området har i dag et næsten "klassisk" præg med sine stilrene og velproportionerede kædehuse. Lokalplanens bestemmelser sikrer, at husene ikke forandres, men at Eske Kristensens oprindelige intentioner med bebyggelsen bevares.

Mens kædehusene i "Lodderne" ved opførelsen var de første af sin slags i Brøndby, kom de mindre, en-etages boliger efterhånden til at sætte sit præg på kommunen mange steder. Især i Brøndbyvester-bydelen findes i dag mange rækkehusbebyggelser, opført i 1950'ernes lidt spartanske stil.

Lodderne var færdigudbygget i midten af 1950'erne, men fik dog enkelte nye huse, idet man i 1958 og senest i 1997 udfyldte et par ledige grunde på hhv. Tingmandslodden og Degnelodden med nye bygningerne i den originale stil.

This entry was posted on Saturday, June 19th, 1943 at 11:47 am and is filed under
You can follow any responses to this entry through the [Comments \(RSS\)](#) feed. Both comments and pings are currently closed.